

Araştırma Makalesi • Research Article

Türkiye’de Demokrasi ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İlişkisi: Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi (1974-2018)

The Relationship between Democracy and Foreign Direct Investment in Turkey: Toda-Yamamoto Causality Analysis (1974-2018)

Salih Öztürk^a, Ömer Sinan Pehlivan^{b,*}

^a Prof. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, 54830, Tekirdağ/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-6851-951X

^b Öğr. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Vize Meslek Yüksekokulu, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, 39460, Kırklareli/Türkiye.
ORCID: 0000-0003-2059-2560

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 07 Ocak 2020

Düzeltilme tarihi: 16 Ocak 2020

Kabul tarihi: 21 Ocak 2020

Anahtar Kelimeler:

Demokrasi

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 7, 2020

Received in revised form January 16, 2020

Accepted January 21, 2020

Keywords:

Democracy

Foreign Direct Investment

Toda-Yamamoto Causality Analysis

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, 1974-2018 döneminde demokrasi rejiminin doğrudan yabancı yatırımlara etkisini araştırmaktır. Demokrasi rejiminin ekonomik yapının gelişimine katkıda bulunup bulunmadığı konusunda az sayıda çalışma yapılmakta olup demokrasinin doğrudan yabancı yatırımların artmasının bir nedeni olup olmadığı araştırılmaktadır. Çalışmada PP ve ADF birim kök testleri kullanılarak değişkenlerin durağanlık durumları incelenmiştir. Değişkenler arasında nedensellik ilişkisinin olup olmadığı Toda-Yamamoto Nedensellik Testi uygulaması yapılarak test edilmiştir. Birim kök testlerinden elde edilen sonuçlarda değişkenlerin birinci farkında durağan oldukları belirlenmiştir. Toda-Yamamoto nedensellik analizinde demokrasiden doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına çift yönlü bir nedensellik bulunmuştur

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the effect of the democracy regime on foreign direct investments in the period of 1974-2018. Few studies have been conducted to see whether the democracy regime contributes to the development of the economic structure and whether there is a reason for the increase in foreign direct investment. In this study, the stationarity of the variables was examined by using PP and ADF unit root tests. Toda-Yamamoto Causality Test was used to test the causality between the variables. Results from unit root tests in the Toda-Yamamoto causality analysis, a two-way causality from democracy to direct foreign investments was found.

1. Giriş

Gelişmişlik kavramının ekonomik, sosyal, toplumsal ve siyasal boyutları bulunmaktadır. Gelişmişlik kavramının içeriğinde ekonomik ve insani veriler yer almaktadır. Demokrasi ve ekonomik gelişme arasında çeşitli

sınıflandırmalar yapılabilmektedir. Bir kesim demokrasinin doğrudan yabancı yatırımları arttırarak ekonomik gelişmeye katkı sağladığı görüşüne sahip olduğu ve otoriter siyasal rejimlerin demokrasilere göre ekonomik gelişmeyi daha olumlu etkilediği görüşünde birleşmektedirler. Buna karşın diğer bir yaklaşımda ise siyasal rejimlerin doğrudan yabancı

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: omersinan.pehlivan@klu.edu.tr

Atıf/Cite as: Öztürk, S., & Pehlivan, Ö.S. (2020). Türkiye’de Demokrasi ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İlişkisi: Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi (1974-2018). *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(17), 113–118.

yatırımlar üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı iddia edilmektedir.

Ülkeye giren doğrudan yabancı yatırımların artışı genel olarak ülkelerin gelişmişlik seviyesinin bir göstergesi olarak da bilinmektedir. Gelişmiş ülke kavramı ekonomik olarak gelişmenin yanında sosyal gelişme ile birlikte yönetim şekli olan demokrasiyi de beraberinde getirmektedir. Küreselleşme ile birlikte dünyada sermaye hareketleri hızla serbestleşmiş özellikle gelişmekte olan ülkelerin gereksinim duyduğu sermayenin doğrudan yabancı yatırımlar vasıtasıyla karşılanması ekonomilere büyük katkı sağlamıştır. Bu noktadan hareketle gelişmekte olan ülkelerin yönetim şekli de bu tür sermayenin ülke içine çekilmesinde etkili olacağı düşüncesi geniş çevrelerce kabul görmektedir.

Demokrasi kültürü toplumda herkesçe kabul gören kişisel özgürlükler, insan haklarına saygı, hoşgörü, farklı düşüncelere saygı, hukuk devleti, ifade ve düşünce özgürlüğü gibi demokratik değerlerin toplum tarafından benimsendiği bir yönetim şeklidir. Uluslararası kurum ve kuruluşlarda bu değerler demokratik değerler olarak benimsemekte ve bu şekilde tanımlanmaktadır. Bir ülkede sürdürülebilir bir demokrasi rejimi için ülke vatandaşları ve politik liderler demokrasiyi benimsemiş ve uygulamada da bağlı olduğunu göstermelidir (Gökçe, 2017: 451).

Gelişmekte olan ülkelerin demokrasi ile doğrudan yabancı yatırımları arttırarak ekonomik gelişmişlikleri iyi bir seviyeye çekmek istemeleri temel hedefleri arasında olmaktadır. Ekonomik krizlerin ortaya çıktığı dönemlerde doğrudan yabancı sermayenin ülke içinde tutulabilmesi ülkeyi terk etmemesi için istikrarlı ve sağlıklı işleyişe sahip kurumların tesis edilmesi gerekmektedir (Bayrak ve Esen, 2013:134). Demokratik bir hukuk devletinin varlığı mevcut krizlerin en az hasarla atltilmasında kilit rol oynamaktadır (Doğan, 2005: 51).

Demokrasi bireylerin ülkenin idaresinde etkili olduğu düşüncesinden hareketle kişisel hak ve özgürlüklerin sağlandığı bir sistem olarak toplumun yaşam standartlarında iyileşmelere sebebiyet vermektedir. Demokrasinin özellikle gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaç duyduğu sermaye hareketliliği ve ekonomik performans üzerinde olası etkileri çok sayıda araştırmacı tarafından irdelenmiş ancak farklı görüşler elde edilmiştir. Demokrasi ve özgürlüklerin kişilerin toplumdaki yaşam tarzına ve davranış biçimlerine yaptığı katkılarla ekonomik gelişimin ortaya çıkmasında önemli bir rol üstlendiği görülmektedir (Beşkaya ve Manan, 2009).

2. Literatür İncelemesi

Literatürde demokrasi ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkisinin incelendiği sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda elde edilen bulgular, ele alınan örneklem, analiz yöntemi ya da döneme göre farklılıklar olduğu gözlenmektedir.

Bu çalışmalardan biri olan Yang (2007) 1983–2002 dönemi 134 gelişmekte olan ülkelerin siyasi rejimler ve Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) girişleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Rejim türü ölçülerinden bağımsız olarak, demokrasi ve DYY girişleri arasında sistematik bir ilişki olduğuna dair bir kanıt olmadığını, demokrasi rejiminin olmasının yüksek seviyelerde DYY çekmeye yardımcı olmadığını göstermektedir (Yang, 2007: 419).

Arslan ve Ökten (2010) 1970-2010 yılları arasını kapsayan dönemde demokrasi ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasındaki ilişkiyi Johansen (1988) eşbütünlük analizi ile incelemiş elde edilen bulgulara göre, doğrudan yabancı yatırım (DYY) ile demokrasi arasında uzun vadeli bir ilişki olduğu ve demokrasiden doğrudan yabancı yatırımlara doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu görülmüştür.

Asiedu ve Lien (2010) Demokrasinin doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkisini ampirik olarak incelemiştir. Çalışmada demokrasi ve DYY arasındaki ilişkinin doğal kaynak ihracatı yapan ülkeler için aynı olduğu varsayımı altında demokrasinin DYY üzerindeki etkisinin doğal kaynakların türüne göre değil büyüklüğüne bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mathur (2011) yabancı yatırımcıların yatırım kararları alırken siyasi özgürlükler yerine ekonomik özgürlüklerle daha fazla önem verdiğini bu nedenle, daha fazla demokratik ülke, ekonomik özgürlükler garanti edilmediğinde daha az Doğrudan Yabancı Yatırım akışı alabileceğini savını ortaya koymuştur. Bunun bir nedeni olarak gelişmekte olan ekonomileri demokratikleştirmenin, yatırımcıların rekabet halindeki siyasi çıkarların varlığından dolayı istediği türden ekonomik reformları gerçekleştirememesi olabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca Çin ve Singapur gibi ülkelerin demokrasi endeksinde zayıf görünen ancak mülkiyet hakları endeksinde nispeten yüksek olan ülkelerin doğrudan yabancı yatırım girişleri açısından iyi sonuç verdiğini savunmaktadır.

Yıldırım ve Tosuner (2014) çalışmalarında doğrudan yabancı yatırımların eğitim seviyesi üzerindeki etkisini 1999-2011 dönemleri için Orta Asya Ülkelerinden Azerbaycan Özbekistan Kazakistan Kırgızistan ve Türkmenistan üzerinde panel veri analizi ile incelemişler doğrudan yabancı yatırımların beşeri sermayenin gelişmesi üzerinde etkisinin olduğu sonucuna varmışlardır.

Ay vd. (2016) çalışmalarında (1995-2013) yılları arasında gelişmekte olan ülkeler için yolsuzluk ile demokrasinin doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına etkisini panel veri yöntemi kullanarak analiz etmişlerdir. Eşbütünlük ve VEC hata düzeltme modeli sonuçlarına göre yolsuzlukların azalması ve demokrasi seviyesinin artması doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına pozitif yönde etki etmektedir.

Arun ve Yıldırım (2017) çalışmalarında patent başvuru sayısı, Ar-Ge harcamaları ve fikri mülkiyet ödemelerinin

doğrudan yabancı yatırımlara olan etkisini Güney Kafkasya bölgesi için Azerbaycan Gürcistan ve Türkiye üzerinde panel veri analizi ile incelemişler. Bölge içi ekonomilerin ev sahibi ülkelerin yenilikçi firmaları ile birlikte hareket etmelerinin doğrudan yabancı yatırımları arttıracığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gossel (2018) demokrasi ile doğrudan yabancı yatırımların etkisini 1985-2014 dönemi için incelemiştir. Çalışmada Afrika’da 30 ülke için “yardım eli” hipotezinin en uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla yolsuzluğun DYY yatırımcıları bölgenin zayıf demokratik düzenleyici ve kurumsal durumunu aşmak için kullanıldığını ve dolayısıyla “yardım eli” nin daha yaygın olduğu sonucuna varılmıştır.

Sofuoğlu vd. (2019) Ekonomik özgürlüklerin doğrudan yabancı yatırımlara olan etkisini Pedroni eşbütünleşme testi, panel FMOLS ve panel DOLS yöntemleri kullanarak 10 ülke için incelemişlerdir. Demokrasi verisi olarak alınan ekonomik özgürlüklerin doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerinde uzun dönemli bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik özgürlüklerde ortaya çıkan bir iyileşmenin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde artış yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

3. Model, Veri Seti ve Uygulanan Ekonometrik Yöntem

3.1. Veri Seti

Bu çalışmada 1974-2018 yıllarına ait veriler zaman serileri kullanılarak Türkiye’de demokrasinin doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerinde nedensellik ilişkisi analiz edilecektir. Bu çalışma için hazırlanan veri seti tabloda verilmektedir.

Tablo 1. Değişkenlerin Tanımlanması

CL	Demokrasi verisi olarak sivil özgürlükler endeksi
LNFDİ	Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Doğal Logaritması Alınarak)

Tablo1’de bağımlı değişken LNFDİt (DYY) doğrudan yabancı yatırımları bağımsız değişken olarak da CL politik haklar ve sivil özgürlükler endeksini ifade etmektedir.

Doğrudan yabancı yatırımların verileri yıllık olup OECD’den (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) alınmış olup serinin büyük olan sayı değerinin düşürülmesi amacıyla serinin doğal logaritması alınmıştır. CL sivil özgürlükler endeksinin yıllık verileri Freedom House kuruluşunun web sitesinden temin edilmiştir. Endeks incelendiğinde 1 ile 7 puan aralığından olup, 1 demokrasi düzeyinin en yükseği olarak tanımlanırken 7 ise en düşük demokrasi seviyesini göstermektedir.

3.2. Ekonometrik Metodoloji ve Bulgular

Bu çalışmada ekonometrik metodoloji olarak üç adımlı bir strateji izlenmiştir. Birinci adımda; seriler için bütünleşme dereceleri araştırılacak ikinci adımda durağan olup olmadıklarına ADF ve PP birim kök testleriyle bakılacak ve son olarak değişkenlerin nedensellik ilişkileri ise Toda-Yamamoto nedensellik analizi ile incelenecektir.

3.2.1. Arttırılmış Dickey-Fuller Birim Kök Testi (ADF)

ADF birim kök testi, bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerinin bağımsız değişken biçiminde modele eklenmesi ile elde edilir (Sevüktekin ve Çınar, 2017: 336).

Trendsiz ve Sabit Terimsiz:

$$\Delta Y_t = \delta Y_t - 1 + \sum_{j=1}^p \Delta \delta Y_t - j + \varepsilon_t \quad (1)$$

Sabit Terimli:

$$\Delta Y_t = \mu + \delta Y_t - 1 + \sum_{j=1}^p \Delta \delta Y_t - j + \varepsilon_t \quad (2)$$

Trendli ve Sabit Terimli:

$$\Delta Y_t = \mu + \beta t + \delta Y_t - 1 + \sum_{j=1}^p \Delta \delta Y_t - j + \varepsilon_t \quad (3)$$

Elde edilen test sonucunda test istatistiği Dickey-Fuller tarafından hesaplanmış olan MacKinnon (1996) tarafından tekrardan düzenlenmiş tablo değerleri ile test edilir. Sıfır hipotezi ($H_0: \delta=0$) serinin durağan olmadığını, birim kök içerdiğini, alternatif hipotez ($H_1: \delta \neq 0$) ise serinin durağan olduğunu, birim kök içermediğini gösterir.

3.2.2. Phillips-Perron Testi

Phillips ve Perron (1988) birim kök için nonparametrik yeni bir test ortaya koymuşlardır. Aşağıdaki denklem modellerini ele alırsak,

$$Y_t = \mu + \phi 1 Y_t - 1 + \varepsilon_t \quad (4)$$

$$Y_t = Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (5)$$

PP testi, Dickey ve Fuller testi için belirlenen hata terimlerinin aralarında zayıf bağımlılığa ve heterojenliğe izin verdiği bir testtir.

Tablo 2. Birim Kök Testleri (Düzye Değerler)

Değişkenler		ADF Testi		Sonuç	PP Testi		Sonuç
		t- istat	Prob		t-istat	Prob	
LNFDI	Sabitli	-1,304	0,732	I0	-0,70	0,83	I0
	Sabitli+Trendli	-3,970	0,0171**		-3,88 **	0,021	
	Sabitsiz+Trensiz	0,99	0,91		2,51	0,99	
CL	Sabitli	-1592	0,477		-1,841	0,356	
	Sabitli+Trendli	-1,55	0793		-1,290	0,627	
	Sabitsiz+Trensiz	0,195	0,738		0,148	0,724	

Düzye değerleri incelendiğinde LNFDI serisi sabitli ve trendli modele göre durağandır. Demokrasi değişkeni

durağan olmadığı anlaşıldığından birim kök testi araştırması için 1.farkları alınıp tekrardan incelenmiştir.

Tablo 3. Birim Kök Testleri (Birinci Farklar)

Değişkenler		ADF Testi		Sonuç	PP Testi		Sonuç
		t- istat	Prob		t-istat	Prob	
ΔLNFDI	Sabitli	-9,442	0,000***	I1	-9,896	0,000***	I1
	Sabitli+Trendli	-9,330	0,000***	I1	-9,740	0,000***	I1
	Sabitsiz+Trensiz	-9,203	0,000***	I1	-9,203	0,000***	I1
ΔCL	Sabitli	-6,002	0,000***	I1	-6,002	0,000***	I1
	Sabitli+Trendli	-5,957	0,000***	I1	-5,958	0,000***	I1
	Sabitsiz+Trensiz	-6,000	0,000***	I1	-6,001	0,000***	I1

Değişkenlerin birinci farkı alındığından değişkenlerin artık %1 anlamlılık düzeyinde durağan oldukları görülmektedir.

3.2.3. Toda Yamamoto Nedensellik Analizi

Toda-Yamamoto nedensellik analizinde seriler düzye değerleri ile kullanılır. Engle-Granger (1969) nedensellik analizi için serilerin durağan hale getirilmeli, Toda-Yamamoto (1995) nedensellik analizi için seriler fark almadan düzye değerleri ile kullanıma imkân tanımaktadır. Bu durum serilerde bilgi kaybının önüne geçecek olup daha duyarlı olarak analiz edilecektir. Toda-Yamamoto (1995) nedensellik analizi yapılabilmek için ilk olarak bir VAR modeli kurulup gecikme uzunluğunun (p) belirlenmesi ile mümkündür. Daha sonra bulunan gecikme uzunluğuna en yüksek bütünleşme derecesi (dmax) eklenir. Ortaya konacak VAR modeli denklemi:

Tablo 4. Gecikme Uzunluğu

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-139.8716	NA	3.472353	6.920567	7.004156	6.951006
1	-68.27956	132.7073	0.128499	3.623393	3.874160*	3.714708
2	-62.29376	10.51164*	0.116859*	3.526525*	3.944469	3.678717*
3	-58.49571	6.299204	0.118526	3.536376	4.121498	3.749445
4	-55.38344	4.858179	0.124737	3.579680	4.331980	3.853626

Tablo 4’de görüldüğü üzere optimal gecikme uzunluğu AIC, FPE, LR ve HQ seçim kriterlerine göre 2’dir. Optimal gecikme sayısına max bütünleşme derecesi için hem LNFDI hemde CL serilerine bakıldığında maximum bütünleşme derecelerinin dmax=1 olarak bulunduğu + dmax seviyesinin 2+1=3 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple toplamda 3 gecikme dikkate alınarak yeniden bir VAR modeli tahmin edilmiştir.

$$Y_t = \alpha_0 + \sum_{t=1}^{p+dmax} \alpha_1 i + \sum_{t=1}^{p+dmax} \alpha_2 i + ut \quad (6)$$

$$X_t = \beta_0 + \sum_{t=1}^{p+dmax} \beta_1 i + \sum_{t=1}^{p+dmax} \beta_2 i Y_t - i + vt \quad (7)$$

6 no’lu denklem için hipotezler:

H₀: Y den X’e doğru bir nedensellik yoktur H₁: Y’den X’e doğru bir nedensellik vardır.

Model de kullanılacak gecikme uzunluğu VAR analizi yapılarak belirlenmiştir. Tablo4 olarak gösterilmektedir.

Tablo 5. Tanısal Testler

Tanısal Testler		
R ²	0.995	
Breusch-Godfrey LM testi	1.963283	(0.7425)
ARCH LM testi	39.39830	(0.3204)

VAR modelinin doğru kurulup kurulmadığının göstergesi olarak tanısal testlere bakıldığında; köklerin birim çember içerisinde yer aldığı modelin doğru kurulduğu, hata terimleri ile bağlantılı olarak otokorelasyon ve değişen varyans problemlerinin olmadığı ortaya çıkarılmıştır. Bu sebeple kurulan modelin uygun bir model olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular neticesinde Toda-Yamamoto nedensellik analizi için VAR modelinden SUR modele (Seemingly Unrelated Regresison) geçilmiş ve wald testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo6'de gösterilmektedir.

Tablo 6. Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi Sonuçları

Nedenselliğin Yönü	Kİ-KARE test istatistiği	Olasılık değeri	Sonuç
DYY(FDI) →CL	65,127	0,00000	Nedensellik Var
CL→ DYY(FDI)	64,102	0,00000	Nedensellik Var

4. Sonuç ve Değerlendirme

Doğrudan yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkelere doğru hareket etmesini kolaylaştıracak birtakım düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Türkiye dışa açılma yönünde kararlar aldığı 24 Ocak 1980 kararları ile korumacı dış ticaret politikasını terk ederek rakipleri ile rekabet edebileceği bir politika olan ihracat yapmaya yönelik dış ticaret politikası uygulama modeline geçişin alt yapısını hazırlamıştır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artması ile gelişmekte olan ülkeler ihtiyaç duydukları ham madde ve ara mal gereksinimlerini ithalat yolu ile ya da yabancı sermaye ülke içine çekerek elde etme yolunu seçmişlerdir. Doğrudan yabancı sermayenin ülkelere gidişini etkileyecek birçok faktör bulunmaktadır. Daha ucuz enerji ucuz iş gücü hammaddeye yakınlık gibi sayılabilecek önemli sebepler bulunmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının kırılğan bir ekonomide ülke dışına çıkmasının önüne geçmek için gelişmekte olan ülkeler birçok hukuki prosedürleri hayata geçirmiş olmaları gerekmektedir. Bu çalışmada 1974-2018 döneminde demokrasi rejiminin doğrudan yabancı sermaye yatırımlara etkisi araştırılmaktadır. Demokrasi rejimi ekonomik yapının gelişimine katkıda bulunup bulunmadığı konusunda bir nedensellik analizi ile araştırılmıştır. PP ve ADF birim kök testleri kullanılarak değişkenlerin durağanlık durumları incelenmiş ve bütünleşme dereceleri için birinci farklarında durağan oldukları tespit edilmiştir. Değişkenler arasında nedensellik ilişkisi Toda-Yamamoto Nedensellik Testi uygulaması yapılarak test edilmiştir. Toda-Yamamoto nedensellik analizinde demokrasiden doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına yönelik çift yönlü bir nedensellik bulunmuştur.

Kaynakça

Arslan, Ü., & Ökten, N. (2010). The Relations Between FDI and Democracy. *International Research Journal of Finance and Economics*, 112.

Arun, K., & Yıldırım, D. Ç. (2017). Effects of foreign direct investment on intellectual property, patents and

R&D. *Queen Mary Journal of Intellectual Property*, 7(2), 226-241.

Asiedu, E., & Lien, D. (2011). Democracy, Foreign Direct Investment and Naturel Resources. *Journal of International Economic*, 112-119.

Ay, A., Kızılkaya, O., & Akar, T. (2016). Gelişmekte Olan Ülkelerde Yolsuzluk ve Demokrasi'nin DYY Üzerindeki Etkisi:Amprık Bir İnceleme. *Business and Economics Research Journal*, 73-88.

Bayrak, M., & Esen, Ö. (2013). Examining the policies in Turkey that have been implemented during the structural reform process from the standpoint of growth-unemployment. *International Journal of Economics and Finance*, 5(6), 134-150.

Beşkaya, A., & Manan, Ö. (2009). Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi İle Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Zaman Serileri İle Analizi: Türkiye Örneği. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 47-76.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American statistical association*, 74(366a), 427-431.

Doğan, A. (2005). Demokrasi ve Ekonomik Gelişme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 50-69.

Enders, W. (2004). *Applied Econometrics Time Series*. New York: Jhon Wiles and Sons.

Engle, R. F., & Granger, C. W. (1987). Co-integration and error correction: representation, estimation, and testing. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 251-276.

Gökçe, A. F. (2017). Öğretmenlerin Demokrasi Anlayış Bağlamında Gelişmişlik Seviyesinin Demokratik Siyasi Kültürün Oluşması Üzerindeki Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 448-459.

Gossel, S. J. (2018). FDI, Democracy and Corruption in Sub-Saharan Africa. *Journal of Policy Modeling*, 647-662.

Johansen, S. (1988). Statistical Analysis of Cointegration Vectors. *Journal of Economics Dynamics and Control*, 231-254.

Karlık, S. R. (2005). *Cumhuriyet'in ilanından Günümüze Türkiye Ekonomisi'nde Yapısal Dönüşüm*. İstanbul: Beta Basım Yayıncılık.

Mathur, A. (2011). Foreign Direct Investment, Corruption and Democracy. *Journal Applied Economics*, 991-1002.

Pesaran, M. S. (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289-326.

Phillips, P. C., & Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346.

Sevüktekin, M., & Çınar, M. (2017). *Ekonometrik Zaman Serileri Analizi*. Bursa: Dora Yayıncılık.

- Sofuoğlu, E., Kizilkaya, O., & Uysal, D. (2019). Ekonomik Özgürlükler ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Arasındaki İlişki: Panel Eşbütünleşme Analizi. *Business and Economics Research Journal*, 341-355.
- Sohaq, K., Begum, R., & Syed Abdullah, S. (2015). Dynamics of Energy Use, Technological Innovation, Economic Growth Trade Openness in Malaysia. *Energy*, 1497-1507.
- Solarin, S. A., & Shahbaz, M. (2013). Trivariate Causality Between Economic Growth, Urbanisation and Electricity Consumption in Angola: Cointegration and Causality Analysis. *Energy Policy*, 876-884.
- Toda, H., & Yamamoto, T. (1995). Statistical Inference in Vector Autoregressions with Possibly Integrated Processes. *Journal of Econometrics*, 225-250.
- TUIK (2019). Veri tabanı. <http://www.tuik.gov.tr>
- Tunç, H. (2008). Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1113-1132.
- World Bank (2019). World Development Indicators Database. (Accessed on 24.01.2019), <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>,
- Yang, B. (2007). Autocracy, democracy, and FDI inflows to the developing countries. *International Economic Journal*, 21(3), 419-439.
- Yenilmez, F., & Erdem, M. S. (2018). Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Ekonomik Büyüme ile Enerji Tüketimi Arasındaki İlişki: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 71-95.
- Yıldırım, D. Ç., & Arun, K. (2019). Effects of economic clusters, FDI and R&D on Innovation: Developing Countries in European Monetary Union Example. *International Journal of Innovation: IJI Journal*, 7(2), 236-251.
- Yıldırım, D. Ç., & Tosuner, Ö. (2014). The effects of FDI on human capital stock in Central Asian Turkic Republics. *Eurasian Journal of Business and Economics*, 7(14), 51-60.